

Yapay Zekâ ve Toplum: Yapay Zekâ Sosyolojisiyle Eleştirel Bir Bakış

Ulaş Başar Gezgin¹⁴

Yapay zeka ile toplum arasında ilişki hangi formlar almaktadır? Yapay zekanın toplum üzerinde ve toplumun yapay zeka üzerinde etkileri nelerdir? Bu çalışmada, yapay zeka sosyolojisi kapsamına giren çalışmalar taranarak, bu ve benzeri sorulara yanıt olarak bir bireşime ulaşmak hedeflendi. Bir kere, yapay zekanın değişik kullanım alanları var; bunların toplumsal etkileri farklı farklı. Toplum da bir bütün olarak algılanabileceği gibi, değişik kesimlerden oluşan bir karışım olarak da değerlendirilebilir. “Yapay zekanın toplumsal etkileri hangi alanlarda öne çıkıyor?” diye sorarsak, akla ilk olarak, yapay hukuk, tıpta yapay zeka kullanımı, eğitim amaçlı yapay zeka uygulamaları, sürücüsüz araçlar, yapay zekalı silahlar, ‘akıllı’ kent tartışmaları vb. gelecektir. Sosyolojik bir bakışla baktığımızda, emeğini satmak zorunda olan emekçi sınıflar da bir dönüşüm geçirecekler. Kapitalizmin refah toplumu anlayışıyla harmanlandığı ülkelerde, çalışma saatleri ve/ya da günleri azalacak; böylelikle, bireyler, eşe dosta, sanata, spora, belki de bilime daha çok zaman ayırabilecekler. Kapitalizmin daha geri olduğu toplumlarda ise, ‘yapay zekalanma’ süreci daha fazla sömürü ve baskı getirecek. Daha fazla sömürü, çünkü kârlar artarken, ücretlerin düşmesi olası. Daha fazla baskı, çünkü çalışanları gözetleme teknolojileri, hepgöz kameralardan elektronik prangalara kadar evrimleşerek baskıyı arttıracak. Teknolojik ilerlemenin iyimserleri ve kötümserleri var. İyimserler sayıca daha fazla olsa da –son çıkan bir teknolojinin yapabildiklerinden kim etkilenmez ki-, kötümserlerin eleştirilerine kulak vermemiz gerekiyor. İlk soru, teknolojik ilerlemenin toplumun hangi kesimlerine yarar sağlayacağı... İkinci soru, teknolojik ilerlemenin insan hak ve özgürlüklerini ne ölçüde destekleyeceği ve bunlara ne ölçüde ket vuracağı... Eleştirel bir bakış bir kez takınıldı mı, birçok yeni soru ortaya çıkacaktır. Bilim ve teknolojinin insanlık ya da kamu yararına kullanımı da olanaklı, kötüye kullanımı da. Otoriter devletler elinde bilim ve teknoloji, iç tehdit sayılan yurttaşları daha çok baskı altında tutmak ve dış tehdit sayılanlara karşı daha çok askeri harcama yapmak üzere kullanılıyor. Bu kötüye kullanımlara büyük şirketlerin kâr mantığı eşlik ediyor. Geçtiğimiz yıllarda Afganistan’da sivil hedefleri (sehven!) vuran yapay zekalı silahlar ve Çin’de veri ve görüntü işleme bağlamında gözetim teknolojileri, haklar ve özgürlükler yerine iç-dış güvenlik söylemleri kötüye kullanımlara örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada eleştirel teknoloji çalışmalarının kapısı aralanıyor. Elbette bir metin kısalığında her konuya girilemeyecektir. Ancak yine de, kimi görüşler ortaya atılmış olacaktır. **Anahtar Sözcükler:** Yapay Zeka, Yapay Zeka Sosyolojisi, Teknoloji Sosyolojisi, Eleştirel Teknoloji Çalışmaları, Ve Gözetim Teknolojileri.

Artificial Intelligence and Society: A Critical Look Through Sociology of Artificial Intelligence

What forms does the relationship between artificial intelligence and society take? What are the effects of artificial intelligence on society and society on artificial intelligence? In this study, it was aimed to reach a synthesis in response to these and similar questions by scanning the studies within the scope of sociology of artificial intelligence. For one thing, artificial intelligence has different uses; their social effects are different. The society can be perceived as a whole or as a mixture of different segments. “In which areas do the social effects of artificial intelligence stand out?” If we ask this question, artificial law, the use of artificial intelligence in medicine, artificial intelligence applications for educational purposes, driverless vehicles, artificial intelligence weapons, ‘smart’ city discussions, etc. will come to mind. When we look at it from a sociological perspective, the working classes that have to sell their labor will also undergo a transformation. In countries where capitalism is blended with the notion of welfare society, working hours and/or days will decrease; In this way, individuals will be able to devote more time to friends, art, sports, and perhaps science. In societies where capitalism is more backward, the process of ‘artificial intelligence’ will bring more exploitation and oppression. More exploitation, because while profits rise, wages are likely to fall. More pressure, because employee surveillance technologies will evolve from panopticon cameras to electronic shackles, increasing the pressure. Technological progress has its optimists and pessimists. While the optimists outnumber the pessimists - who wouldn’t be impressed by what the latest technology can do - we need to listen to the criticisms of the pessimists. The first question is to which segments of society technological progress will benefit. The second question is to what extent technological progress will support and hinder human rights and freedoms. Once a critical view is taken, many new questions will arise. It is possible to use science and technology

for the benefit of humanity or the public, and its abuse is also possible. In the hands of authoritarian states, science and technology are used to put more pressure on citizens who are considered internal threats and to spend more on military expenditures against those considered external threats. These abuses are accompanied by the profit logic of large corporations. Artificial intelligence weapons that (inadvertently!) hit civilian targets in Afghanistan in the past years and surveillance technologies in the context of data and image processing in China can be given as examples of abuses with internal-external security discourse instead of rights and freedoms. In this study, the door to critical technology studies is opened. Of course, it is not possible to cover every subject in a short text. However, some opinions will be raised. **Keywords:** Artificial Intelligence, Sociology Of Artificial Intelligence, Sociology Of Technology, Critical Technology Studies, And Surveillance Technologies.